

Satversmes tiesa

Preses relīze

Lieta Nr. 2021-07-01

02.12.2021.

Satversmei neatbilst regulējums, kas neparedz atbilstošu samaksu par darbu valsts svētku dienās Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm

Satversmes tiesa 2021. gada 2. decembrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2021-07-01 “Par Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 14. panta sestās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 107. pantam”.

APSTRĪDĒTĀ NORMA

- Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 14. panta sestā daļa (turpmāk – apstrīdētā norma):

“Amatpersonas (darbinieki), izņemot karavīrus un Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonas ar speciālajām dienesta pakāpēm, saņem piemaksu par virsstundu darbu vai darbu svētku dienās 100 procentu apmērā no tām noteiktās stundas algas likmes, vai arī tām kompensē virsstundu darbu, piešķirot apmaksātu atpūtas laiku atbilstoši nostrādāto virsstundu skaitam citā nedēļas dienā.”

AUGSTĀKA JURIDISKA SPĒKA NORMAS

- Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. panta pirmais teikums:

“Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā.”

- Satversmes 107. pants:

“Ikvienam darbiniekam ir tiesības saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu, kas nav mazāka par valsts noteikto minimumu, kā arī tiesības uz iknedēļas brīvdienām un ikgadēju apmaksātu atvaļinājumu.”

LIETAS FAKTI

Lieta ierosināta pēc Administratīvās rajona tiesas pieteikuma. Tās izskatīšanā ir lieta par tāda labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru leslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonai ar speciālo dienesta pakāpi tiktu atlīdzināti mantiskie zaudējumi, kas radušies, nesaņemot piemaksas par nostrādātajām valsts svētku dienām. Administratīvā rajona tiesa uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 91. panta pirmajā teikumā noteiktajam tiesiskās vienlīdzības principam un nepamatoti ierobežo Satversmes 107. pantā noteiktās personas tiesības uz veiktajam darbam atbilstošu samaksu.

TIESAS SECINĀJUMI

Par to, kā vērtējama apstrīdētās normas satversmība

Lietas pamatjautājums ir par leslodzījuma vietu pārvaldes un lekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm (turpmāk – dienesta amatpersonas) tiesībām saņemt atbilstošu darba samaksu par darbu valsts svētku dienās. Tālab Satversmes tiesa vispirms izvērtēja apstrīdētās normas atbilstību tieši Satversmes 107. pantam. [13.2. un 14.]

Par Satversmes 107. panta tvērumu

Satversmes tiesa norādīja, ka Satversmes 107. pants paredz divas būtiskas darbinieka tiesības – gan tiesības saņemt samaksu par darbu, gan tiesības uz atpūtu. Satversmes 107. pantā minētās pamattiesības ir attiecināmas uz ikvienu nodarbināto. Savukārt Satversmes 107. pantā ietvertais darba samaksas jēdziens

arī attiecībā uz dienesta amatpersonām ir saprotams plaši – kā samaksa par paveiktu darbu, un šo samaksu var veidot dažādi elementi. [15., 16.3.]

Vienlaikus, konkretizējot Satversmes 107. pantā iekļautās pamattiesības attiecībā uz personām, kuras pilda valsts dienestu, ir jāņem vērā likumdevēja rīcības brīvība amatpersonu darba organizācijas noteikšanā. [15.]

Satversmes tiesa atgādināja valsts svētku dienas kā nozīmīgu sabiedrības dzīves elementu, kas sargā to vienojošās vērtības. Valsts svētku dienām ir būtiska nozīme Latvijas kā demokrātiskas tiesiskas valsts stiprināšanā. Tieši valsts svētku dienas ir tās, kas uzsver svarīgākos valsti veidojošos notikumus, tādējādi uzturot un spēcinošot Latvijas iedzīvotāju kopīgo vēsturisko atmiņu un valstisko apziņu. Valsts svētku dienas izceļ vērtības, kas kopīgas visai sabiedrībai. To godāšana un svētku tradīciju nodošana no paaudzes paaudzē stiprina nacionālo identitāti. [16.1.]

No Satversmes 107. panta kopsakarā ar Latvijas starptautiskajām saistībām izriet, ka valsts svētku dienām pamatā ir jābūt brīvdienām, kas attiecīgi dod iespēju sasniegt valsts svētku dienu mērķi. Turklāt valsts svētku dienām ir jābūt apmaksātām brīvdienām. Darbs valsts svētku dienās ir pieļaujams vien īpašos gadījumos. [16.2.]

Satversmes tiesa secināja, ka darbs valsts svētku dienās ir jānošķir no darba jebkurās citās dienās, jo nodarbinātais atšķirībā no citiem iedzīvotājiem nevar godāt valsts svētkus un atpūsties. Tālab arī dienesta amatpersonām samaksa par valsts svētku dienās veiktu darbu nevar būt tāda pati, kāda tā noteikta par darbu citās darba dienās. Līdz ar to darbs valsts svētku dienās ir papildus jākompensē. Satversmes 107. pantā ietverts likumdevēja pienākums izveidot dienesta amatpersonai tādu darba samaksas sistēmu, kas paredz atbilstošu samaksu par darbu valsts svētku dienās. Atbilstošai samaksai par darbu valsts svētku dienās ir jāpilda ne vien paveikto darbu atlīdzinoša funkcija, bet arī kompensējoša funkcija. [16.4.]

Par neatbilstību Satversmes 107. pantam

Satversmes tiesa vērtēja, vai likumdevējs ir izpildījis Satversmes 107. pantā ietvertu pozitīvo pienākumu izveidot dienesta amatpersonām tādu darba samaksas sistēmu, kas paredz atbilstošu samaksu par valsts svētku dienās veiktu darbu. [17.]

Satversmes tiesa atzina, ka likumdevējs ir veicis pasākumus un izveidojis tādu darba samaksas sistēmu, kas paredz dienesta amatpersonām samaksu par darbu valsts svētku dienās. [18.]

Tomēr Satversmes tiesa secināja, ka minētā samaksa nav atbilstoša, proti, tā nepilda kompensējošu funkciju saistībā ar darbu tieši valsts svētku dienās. Satversmes tiesa konstatēja, ka apstrīdētajā normā ietvertais tiesiskais regulējums pastāv jau ilgstoši. Vienlaikus vairākas lietā pieaicinātās personas norādīja uz to, ka, lai arī apstrīdētā norma patiešām neparedz dienesta amatpersonām kompensējošu samaksu par darbu valsts svētku dienās, ir jāvērtē visa dienesta amatpersonu atlīdzinājuma sistēma kopumā. Vērtējot šo argumentu, Satversmes tiesa secināja, ka citas dienesta amatpersonām noteiktās sociālās garantijas, piemaksas vai citi labumi nav saistāmi ar Satversmes 107. pantā paredzēto samaksu tieši par darbu valsts svētku dienās. Satversmes tiesa norādīja, ka dienesta amatpersonu darba pienākumu veikšana valsts svētku dienās citstarp ļauj citiem nodarbinātajiem baudīt apmaksātu atpūtu. Tas, ka dienesta amatpersonām netiek kompensēts darbs valsts svētku dienās, nekādi nevar veicināt valsts drošību vai sabiedrības labklājību vai arī veicināt nepārtrauktu dienesta pienākumu pildīšanu. Pats par sevi tas apstāklis, ka dienesta amatpersonas nodrošina būtisko valsts funkciju nepārtrauktību, ir saistīts vienīgi ar darba organizāciju un Satversmes 101. pantā ietvertu likumdevēja rīcības brīvību noteikt priekšnoteikumus dienesta amatpersonu nodarbināšanai valsts svētku dienās, bet ne ar darba samaksas jautājumiem. [20., 21., 22.]

Līdz ar to apstrīdētā norma, ciktāl tā neparedz dienesta amatpersonai tiesības saņemt atbilstošu samaksu par darbu valsts svētku dienās, neatbilst Satversmes 107. pantam. [22.]

levērojot, ka apstrīdētā norma atzīta par neatbilstošu Satversmes 107. pantam, Satversmes tiesa nevērtēja tās atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam. [23.]

Par brīdi, ar kuru norma zaudē spēku

Attiecībā uz personām, kuras uzsākušas savu tiesību aizsardzību, Satversmes tiesa atzina apstrīdēto normu, ciktāl tā neparedz dienesta amatpersonu tiesības saņemt atbilstošu samaksu par darbu valsts svētku dienās, par spēkā neesošu no šo personu pamattiesību aizskāruma rašanās brīža. Savukārt attiecībā uz citām personām apstrīdētā norma, ciktāl tā neparedz dienesta amatpersonu tiesības saņemt atbilstošu samaksu par darbu valsts svētku dienās, zaudē spēku no 2023. gada 1. janvāra. [22.]

Satversmes tiesa nosprieda:

1. Atzīt Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 14. panta sesto daļu, ciktāl tā neparedz lekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm tiesības saņemt atbilstošu samaksu par darbu valsts svētku dienās, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 107. pantam un spēkā neesošu no 2023. gada 1. janvāra.

2. Attiecībā uz personām, kuras uzsākušas savu pamattiesību aizsardzību ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, atzīt Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 14. panta sesto daļu, ciktāl tā neparedz lekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm tiesības saņemt atbilstošu samaksu par darbu valsts svētku dienās, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 107. pantam un spēkā neesošu no personu pamattiesību aizskāruma rašanās brīža.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Preses relīze

• Lieta Nr. 2020-07-01

• 02.12.2021.

Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājaslapā:

https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2021/02/2021_07_01_Spriedums.pdf

Relīze sagatavota, lai informētu sabiedrību par Satversmes tiesas darbu. Detalizētāka informācija par Satversmes tiesas aktualitātēm, ierosinātajām un izskatītajām lietām pieejama Satversmes tiesas mājaslapā www.satv.tiesa.gov.lv. Aicinām sekot līdzi informācijai arī tiesas *Twitter* kontā [@Satv_tiesa](https://twitter.com/Satv_tiesa) un tiesas *Youtube* [kanālā](#).

Zanda Meinarte

Satversmes tiesas

Sabiedrisko attiecību speciāliste

Zanda.Meinarte@satv.tiesa.gov.lv

67830759, 26393803

